

Ajatuksia kirjastolaitoksen rakenteellisesta kehittämisestä

[05/06](#)

Haluamme jatkaa *VERKKARI*-lehden tämän vuoden kolmosnumerossa alkanutta keskustelua yliopiston kirjastolaitoksen rakenteelliseen kehittämiseen liittyvistä kaavailuista. Kevään aikana olemme keskustelleet tiedekuntamme ja kirjastomme piirissä paljon rakenneryhmän ehdotuksista. Pohtiessamme seuraavassa sitä, missä suhteissa keskittäminen ja jopa yhden yhteisen kirjaston luominen saattaisi olla hyvästä, emme ole ajatelleet niinkään säästöjä ja kustannustehokkuutta. Lähtökohtanamme on ollut nykyinen kirjastoarkemme. Myös tärkeimpien asiakkaidemme, tiedekuntalaisten, näkemykset ovat vaikuttaneet paljon ajatuksiimme.

On monia asioita, jotka mietityttävät meitä, niin yhden kirjaston mallissa kuin kampuskirjastomallissakin. Oma kirjastomme on suunnilleen yhtä suuri kuin Kumpulán tiedekirjasto, joka on kampuskirjastona. Humanistisen tiedekunnan kirjasto on monin verroin suurempi puhumattakaan Opiskelijakirjastosta. Olisiko keskustan humanistis-yhteiskuntatieteellisten kirjastopalvelujen järjestämistä mietittävä eri tavalla kuin muiden kampusten?

Löytyisikö keskittämisestä helpotusta hillittömään arkeemme?

On tavallinen keväinen työviikko. Kokous päivässä, jos ei kahta, meillä molemmilla. Myös useimmat muut kirjastossamme kuuluvat sekä kampustason että koko kirjaston yhteistyöryhmiin, joten kiirettä pitää. Kirjaston yhteisiin palavereihin ei koskaan kaikilla ole mahdollisuutta tulla. Kouluttautumistilaisuuksiakin riittäisi, mutta monia ihan tarpeellisiakin jää usein väliin. Tiedekunnan väitöstilaisuuksiin ja ainelaitosten seminaareihin emme ehdi juurikaan osallistua, vaikka se olisikin tärkeää tieteenalantuntuman ylläpitämisen kannalta.

Kokouksista ja seminaareista olisi hyvä kertoa omassa kirjastossa ja keskustella niiden annista. Aika usein tuo kertominen rajoittuu pikaraportointiin kahvihuoneessa, käytävillä tai ovensuussa. Ei ole harvinaista sekään, että joku seisoo toisen ovella ja kertoo jonkun

palaverin annista ja tämä toinen kuuntelee, puhuu ja purkaa samalla sähköpostikertymänsä. Ja sitten taas on pinkaistava johonkin kokoukseen.

Maanantaisin pidämme kirjaston viikkopalavereja, ja se onkin usein ainoa

mahdollisuus puhua yhdessä ja istahtaa kenties vähän pidemmäksi tuokioksi. Olisihan noista kokouksista ja siellä käsitellyistä asioista ja papereistakin puhuttavaa, mutta toisinaan irtoamme jokapäiväisestä arjestamme käsittelemään vähän suurempisuuntaisia kysymyksiä, kaavailemaan, miten vaikuttaa asioihin kirjastoalalla laajemminkin. Joskus saatamme ideoida artikkeleita, joiden kautta viedä asioita eteenpäin.

Toisinaan sadattelemmme tätä tilannetta, jossa ajaudumme elämään päivästä päivään ja kädestä suuhun, lukemaan häthätää aina seuraavan kokouksen paperit ja toimittamaan asiat juuri ja juuri määräpäivään mennessä. Näinä terapeuttisina keskustelutuokioina tilittelemme joskus toisillemme myös murhettamme siitä, että syventymistä vaativien ikuisuusprojektien loppuun saattaminen aina vain lykkääntyy, ja monet artikkeli-ideamme ovat jääneet haaveeksi vain.

Helsingin yliopiston kirjastolaitoksessa on varmasti melkoinen joukko kirjastoammatillista väkeä, joka elää vähän vastaavanlaisessa pakkotahtisessa sykkeessä. Ehkä kesäkuukausina on välillä aikaa järjestellä ajatuksia ja työpöytä. Varsinkin pienehköissä yksiköissä on venyttävä moneen, osattava sen sata asiaa ja kerittävä samanaikaisesti sen seitsemään paikkaan.

Kokoelmien ja palvelujen organisoiminen suurempiin yksiköihin ja tiettyjen toimintojen keskittäminen saattaisi avata uusia mahdollisuuksia. Työnjakoa voisi kehitellä ja asiasta toiseen syöksähteleviä monitoimikoneita ei ehkä tarvittaisi. Jos olisi vähemmän yksiköitä, olisi muutama palvelutoimisto vähemmän auki pidettävänä, muutama webbi- ja alma-sivusto vähemmän ylläpidettävänä ja muutama esite vähemmän tehtävänä – tässä joitain esimerkkejä siitä, miten vähän suuremmissa ja harvemmissä yksiköissä toimiminen voisi tarjota mahdollisuuksia jakaa töitä uudelleen ja vapauttaa ihmisiä liian monipuolisista toimenkuvista. Näin saattaisimme saada enemmän tilaa syventyä yhteen asiaan kerrallaan. Asioiden

pitkäjännitteinen kehittäminen edellyttää aikaa ajattelemiseen ja asioista keskustelemiseen.

Voisivatko jotkut asiat edistyä paremmin, jos toimisimme yhden johdon alaisuudessa?

Asioiden pitkäjännitteisen kehittämisen vaikeus näkyy myös kirjastojen yhteistyökuvioiden ja yhteishankkeissa. Niin tärkeitä kuin monet yhteistyöryhmistämme ovatkin tiedon vaihdon ja yhteisyyden kannalta, ne eivät välttämättä voi täysipainoisesti tehdä niiltä usein odotettua pitkäjännitteistä suunnittelu- ja kehittelytyötä, jos sekä ryhmän jäsenet että vetäjät ovat mukana monessa, eivätkä silloin ehdi paneutua kunnolla oikein mihinkään.

Aina ei auta sekään, että palkataan jonkin uuden asian ympärille yksi ihminen kehrittelemään sitä ja perustetaan hanketta ohjaamaan yhteistyöryhmä. Minkä tahansa, vähänkään laajemman asian kehittäminen edellyttää, että hommassa on ainakin alkuvaiheessa mukana vähintään kaksi asioihin paneutuvaa ja toimeen tarttuvaa. Uusien asioiden kehittäminen edellyttää mahdollisuutta jatkuviin keskusteluihin ja sellaista tekemisen meininkiä, joka voi syntyä vain porukalla tehtäessä. Mahdollisuudet irrottaa muutamia ihmisiä vähän pidemmäksi aikaa kehittämään jotakin uutta olisivat kenties paremmat, jos toimisimme suuremmissa yksiköissä tai peräti saman johdon alaisina. Silloin olisi ehkä myös vähemmän kokoustavia työryhmiä ja enemmän tuloksellista tekemistä kokousten välillä.

Jotkut sellaiset asiat, joita jo nyt tehdään keskitetysti, aiheuttavat nykyisissä organisaatiokuvioissa paljon työtä myös yksittäisissä kirjastoissa. Esimerkkinä tällaisesta on elektroniseen hankintaan liittyvä kustantajien tarjoamien lehtipakettien edullisuuden laskeminen, jota tehdään kaikissa niissä kirjastoissa, joihin kyseisen kustantajan lehtiä on tilattu. Olisi varmasti työekonomisempaa, jos lehtihankinta hoidettaisiin keskitetysti. Lehtihankinnan keskittämistä puoltavat muutkin seikat. Ei esimerkiksi vaikuta kovin järkevältä, että useammassakin kirjastossa kirjelmöidään samanaikaisesti englanniksi tiettyjen samojen kustantajien lehtien rinnakkaisversioiden aktivointiin liittyvistä ongelmatapauksista, missä parin, missä parin kymmenen lehden takia.

Keskittämiskaavailuihin liittyy myös monia pelkoja, mikä tuli esiin Pirjo Korhosen puheenvuorossa. Jos joku toiminto keskitetään, ei sen tarvitse merkitä sitä, että ihmiset pitäisi siirtää johonkin erilliseen rakennukseen tekemään tätä yhtä työtä. Jos toimisimme yhden johdon alaisuudessa, olisi ajateltavissa, että keskitettyä hankintaa ja perusluettelointia tekevät työskentelisivät edelleen kirjastopalveluyksikössä ja tekisivät osin muutakin kirjastotyötä.

Kaikkiaan kysymys siitä, missä määrin ja millä tavoin erityisesti luettelointia voi keskittää sen tasoa vaarantamatta, vaatii tarkkaa pohdintaa. Luettelointitehtäviä hoitavat tekevät joissain kirjastoissa myös sisällönkuvailuja. Hyvä sisällönkuvailu edellyttää tuntumaa tieteenaloihin ja niiden alojen opettajien ja tutkijoiden tapoihin etsiä tietoa. JULKI-tallennusta tekevät luetteloijat myös tietävät, että laitoksilla tehtävän tutkimuksen ja tutkijoiden jonkinasteinen tuntemus on tässä työssä rikkaus ja ilo.

Tarvitaanko väliportaanhallintoa?

Keskustelumme tiedekuntamme opettajien ja tutkijoiden kanssa ovat saaneet meidät ottamaan hieman etäisyyttä rakenneryhmän aika hallinnollispainotteisesta muistiosta. Valtiotieteellisen tiedekunnan tutkijoista monet tekevät tieteidenvälistä tai monitieteistä tutkimusta, jolloin Helsingin yliopiston eri kirjastojen kokoelmia tarvitaan usein. Se miten kirjastoja hallinnoidaan, ei asiakkaitamme välttämättä kiinnosta, vaan tärkeämpää heille olisi se, ettei lähialojen kirjoja ja lehtiä tarvitsi etsiä yliopiston piirissäkin niin tavattoman monista eri kirjastoyksiköistä.

Voisimmekohan keskustakampuksella lähteä kokoamaan eri tiedekuntakirjastoissa nyt sijaitsevia lähialojen kokoelmia ja niitä tuntevia kirjastoihmissä saman katon alle ja muodostaa näin esimerkiksi meidän kirjastoamme suurempia kirjastoyksiköitä? Käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kirjastolla on Minervassa äskettäin saadut tarkoituksenmukaiset tilat. Opiskelijoita taas viehättää Opiskelijakirjasto ja Aleksandria, jotka ovat sekä tiedonhaun että kohtaamisen paikkoja. Mutta mitä tehdä neljälle tiedekuntakirjastolle? Keskustakampuksella etsitään tarkoituksenmukaisia tilaratkaisuja parhaillaan.

Keskustelut kirjaston käyttäjien kanssa ovat saaneet meidät miettimään sitä, kannattaako keskustan tiedekuntakirjastoista ja Opiskelijakirjastosta muodostaa yhtä hallinnollista tasoa tai yksikköä. Yhden kirjaston mallissa tällainen kampusyksikköratkaisu tuntuisi synnyttävän eräänlaisen 'lääninhallituksen' keskushallinnon ja eri palveluyksikköjen väliin. Kannattaisiko keskustakampuksella vielä miettiä sitä vaihtoehtoa, että palveluyksiköt, jotka olisivat useimpia nykyisiä tiedekuntakirjastoja suurempia, olisivat suoraan keskusyksikön alaisia?

Jos Helsingin yliopiston kirjastolaitoksen uudesta rakenteesta päätettäessä päädytään kuitenkin kampuskirjastomalliin, keskustan kirjastopalvelujen organisointia voisi lähteä kehittämään siten, että nähtäisiin keskustan kampuskirjasto jonkinlaisena tiedekuntarajat ylittävänä palveluyksikköjen verkostona. Sellaisten palveluyksiköiden, jotka olisi luotu siitä ideasta lähtien, että kootaan lähialojen kokoelmia yhteen, olisi ehkä helpompaa kehittää kokoelmiaan ja palvelujaan yhteistyössä keskustan alueella sijaitsevien lukuisten yliopiston ulkopuolisten kirjastojen kanssa, joita humanistis-yhteiskuntatieteellisen kampuksen tutkijat ja opiskelijat paljon käyttävät.

Tätä kirjoittaessamme emme vielä tiedä, millaiseen organisaatioon Helsingin yliopiston kirjastojen piirissä päädytään. Emme tiedä sitäkään, millaiset tilat keskustakampuksen kirjastoille on tarjolla. Seuraavan kolmen vuoden aikana olisi tarkoitus valmistautua uuteen organisaatioon ja tehdä suunnittelu- ja kehitystyötä. Nyt olisi mahdollisuus uudenlaisiin rohkeisiin ratkaisuihin.

*Maria Forsman
Kirjastonjohtaja
Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto*

*Eeva Peltonen
Kirjastonhoitaja
Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto*